

John
STEINBECK



Lement a hold



 Aranytoll

John Steinbeck

LEMENT A HOLD

Fordította: Vas István

Aranytoll kötetek
Szeged, 2014

1

Tíz negyvenötre mindennek vége volt. A várost elfoglalták, a védőket leverték, a háborút befejezték. A megszálló hatalom éppoly gondosan készítette elő ezt a hadjáratot, mit a nagy háborúkat. Ezen a vasárnap reggelen a postás és a rendőr halászni ment Corell úr, a népszerű boltos csónakján. Erre a napra kölcsönadta nekik remek vitorlás csónakját. A postás meg a rendőr néhány mérföldnyire kint volt a tengeren, amikor meglátták, hogy a kicsi, sötét, katonákkal megrakott hajó gyorsan elhalad mellettük. Ez határozottan rájuk tartozott, mint városi tisztviselőkre, ezért megfordultak, de persze mire ők kiköthettek, a hadosztály már birtokon belül volt. A rendőr és a postás még csak be sem mehettek saját szobájukba a városházán, amikor pedig ragaszkodtak jogaikhoz, elfogták őket, és bezárták a városi fogdába.

A helybeli haderő, mind a tizenkét ember, szintén nem tartózkodott a városban e vasárnap délelőttjén, mert Corell úr, a népszerű boltos, ebédet, céltáblákat és patronokat ajánlott fel egy lövészversenyre, melyet hat mérfölddel odább tartottak meg, a dombokon, egy gyönyörű tisztáson, Corell úr birtokán. A helybeli haderő, nagy testű, laza tartású fiúk, hallották a repülőket, távolról látták az ejtőernyőket, és futólépésben tértek vissza a városba. Mire megérkeztek, a megszállók gépfegyvereikkel oldalba

támadták az utat. A laza tartású katonák, minthogy nem sok háborút és semmi vereséget se tapasztaltak még, puskáikkal megnyitották a tüzet. A gépfegyverek csak egy percig ropogtak, és hat katonából átllyuggatott halott húsdarab lett, háromból átllyuggatott félhalott húsdarab, három katona pedig puskástul elmenekült a dombok közé.

Tíz harminckor a megszállók rezesbandája szép, érzelmes zenét játszott a város főterén, mialatt a városiak kissé nyitott szájjal és csodálkozó szemmel álldogáltak körös-körül, hallgatták a zenét, és bámulták a szürke sisakos férfiakat, akik géppisztolyt tartottak karjukban.

Tíz harmincnolcra az átllyuggatott hat holttestet eltemették, az ejtőernyőket összehajtogatták, és a hadosztályt elszállásolták a móló mellett, Corell úr raktárába, melynek polcain egy egész hadosztály számára akadtak matracok és takarók.

Tíz negyvenötökör az öreg Orden polgármesterhez eljutott az udvarias kérelem, hogy fogadja kihallgatáson a megszállók közül Lanser ezredest, s a kihallgatást pont tizenegyre tűzték ki a polgármester ötszobás palotájában.

A palota fogadószobája nagyon tetszetős és kényelmes volt. Az aranyozott, fakult gobelinnel behúzott székek mereven álltak körös-körül, mint túl nagy szolgaszemélyzet, melynek semmi tennivalója. Az íves márványkandallóban a kis tűzrakás vörösen, láng nélkül izzott, a padlón kézzel festett szeneskosár állt. A kandalló párkányán hasas vázáktól körülveve széles, cikornyás porcelánóra, hemzsegték rajta a szökellő kerubok. A szoba tapétája sötétvörös volt, arany alakzatokkal, faburkolata fehér, csinos és tiszta. A falon a képek jórészt bajba jutott gyerekeken segítő kutyák bámulatra méltó hősiességét ábrázolták. Se víz, se tűz, se földrengés nem árthat egy gyereknek, ameddig ilyen nagy kutya áll rendelkezésére.

A kandalló mellett ült szakállasan, egyszerűen és jóságosan az öreg Winter doktor, a város történetírója és orvosa. Megdőbenten

figyelt, ölében egymás fölött forogtak hüvelykujjai. Winter doktor olyan egyszerű ember volt, hogy csak mély érzésű ember vette volna észre rajta, hogy mély érzésű. Felnézett Józsefre, a polgármester szolgájára, hogy megtudja, vajon József megfigyelte-e hüvelykujjainak keringő csodáját.

– Tizenegy órákor? – kérdezte Winter doktor.

És József elrövedve válaszolt:

– Igen, uram. A jegyzék tizenegyet mondott.

– Maga olvasta a jegyzéket?

– Nem, uram, őexcellenciája felolvasta nekem a jegyzéket.

És József körüljárt, megvizsgálta valamennyi aranyozott széket, hogy lássa, nem mozdultak-e el, mióta ő utoljára megigazította őket. József rendszerint mérgesen nézett a bútorokra, azzal a gyanúval, hogy szemtelenek, rosszakaratúak és porosak. Abban a világban, melyben Orden polgármester volt az emberek vezetője, József volt a bútorok, ezüstök és edények vezetője. József öreges, szikár és komoly volt, s élete olyan bonyolult, hogy csak mély érzésű ember vette volna észre rajta, hogy egyszerű. Semmi csodálatra méltó dolgot nem látott Winter doktor keringő hüvelykujjaiban; voltaképpen idegesítették. József gyanította, hogy eléggé fontos dolog történhetett, és ez kapcsolatban van az idegen katonákkal a városban, és azzal, hogy a helybeli sereget megölték vagy elfogták. Előbb vagy utóbb Józsefnek minderről vélemény kell majd alkotnia. Nem kedvelte sem a könnyelműséget, sem a keringő hüvelykujjakat, sem a bútorok képtelen viselkedését. Winter doktor néhány hüvelyknyire elmozdította székét kijelölt helyéről, József türelmetlenül várta azt a percet, amikor megint visszahelyezheti.

Winter doktor megismételte:

– Tizenegy órákor itt is lesznek. Pontos nép, József.

József pedig azt mondta, anélkül hogy odahallgatott volna:

– Igenis, uram.

– Pontos nép – ismételte a doktor.

– Igenis, uram – mondta József.
– Idő és gépek.
– Igenis, uram.
– Úgy rohannak a végzetük felé, mintha az talán elszaladna.
A vállukkal taszítják a világot, pedig az úgyis forog.

És József azt mondta:

– Igaz is, uram – egyszerűen, mivel elunta azt mondani: Igenis, uram.

József nem helyeselte a beszélgetésnek ezt a menetét, mivel nem segítette hozzá, hogy bármiről is véleményt alkosson magának. Ha József később a nap folyamán megjegyzné a szakácsnének:

– Pontos nép, Annie – ennek semmi értelme se volna. Annie azt kérdezné:

– Ki? – és aztán: – Miért? – és végül azt mondaná: – Ez képtelenség, József.

József már régebben is megkísérelte Winter doktor megjegyzéseit továbbadni odalent a cselédtraktusban, de mindig ugyanaz lett a vége: Annie mindig felfedezte róluk, hogy képtelenségek.

Winter doktor felnézett hüvelykujjairól, és figyelte Józsefet, amint a székeket fegyelmezi.

– Mit csinál a polgármester?

– Átöltözik az ezredes fogadására, uram.

– És maga nem segít neki? Nem fog illően felöltözni, ha egyedül öltözik.

– Madame segít neki. Madame azt akarja, hogy a lehető legjobb hatást tegye. Ő... – József kissé elpirult. – Madame kinyesi, a szórt a füléből, uram. Az csiklandoz. Nem hagyná, hogy én csináljam.

– Persze hogy csiklandoz.

– Madame ragaszkodik hozzá.

Winter doktor hirtelen felnevetett. Felállt, kezét a tűzhöz tartotta, József pedig ügyesen mögéje ugrott, és visszaállította a széket oda, ahol állnia kellett.

– Csodálatosak vagyunk – mondta a doktor. – Országunk elbukott, városunkat meghódították, a polgármester a hódító fogadására készül, és Madame a nyakánál fogja a berzenkedő polgármestert, és a szőrét nyesi ki a füléből.

– Nagyon megnőtt a szőre – szólt József. – A szemöldöke is. A kegyelmes urat még jobban idegesíti, ha a szemöldökét nyesik, mint ha a szőrt a füléből. Azt mondja, fáj. Ez talán még Madame-nak sem sikerül.

– Meg fogja kísérelni – szólt Winter doktor.

– Azt akarja, hogy a kegyelmes úr a lehető legjobb hatást tegye.

A bejárati ajtó üvegablakán sisakos arc nézett be, és kopogtak is az ajtón. Mintha valamilyen meleg fény hagyná el a szobát, és szürkeség foglalná el a helyét.

Winter doktor megnézte az óráját, és azt mondta:

– Korán jöttek. Engedje be őket, József.

József az ajtóhoz ment, kinyitotta. Egy katona lépett be, hosszú köpenyben. Sisakja volt, géppisztoly a vállán. Gyorsan körülnézett, aztán félreállt. Mögötte egy tiszt állt a küszöbön. A tisztnek közönséges egyenruhája volt, rangját csak a vállpántja jelezte.

A tiszt belépett, és Winter doktorra nézett. Kissé olyan volt, mint egy angol gentleman elrajzolt képe; járása lomha, arca vörös, orra hosszú, de elég jó szabású; majdnem olyan szerencsétlenül festett egyenruhájában, mint a legtöbb angol tiszt. Megállt a küszöbön, Winter doktorra nézett, és azt mondta:

– Orden polgármester úr?

Winter doktor mosolygott.

– Nem, nem, nem én vagyok az.

– Akkor hát tisztviselő?

– Nem, a város orvosa és a polgármester barátja vagyok.

A tiszt azt kérdezte:

– Hol van Orden polgármester úr?

– Az ön fogadására öltözik át. Ön az ezredes úr?

– Nem, nem én vagyok. Bentick százados vagyok.

Meghajolt, Winter doktor könnyedén viszonzotta. Bentick százados folytatta, bár kissé zavarban volt amiatt, amit mondania kellett:

– Szolgálati szabályzatunk előírja, hogy felkutassuk a fegyvereket, mielőtt a parancsnokunk belép egy helyiségbe. Ez nem jelent tiszteletlenséget, uram. – És félfordulattal hátrakiáltott: – Őrmester!

Az őrmester gyorsan odament Józsefhez, végigcsúsztatta kezét zsebei fölött, és így szólt:

– Semmi, uram.

Bentick százados így szólt Winter doktorhoz:

– Remélem, megbocsát.

És az őrmester Winter doktorhoz lépett, és megtapogatta zsebeit. Keze megállt a belső kabátzseben. Gyorsan belenyúlt, kihúzott egy kicsi, lapos, fekete bőrtokot, és átnyújtotta Bentick századosnak. Bentick százados kinyitotta a tokot, kihúzott belőle néhány egyszerű sebészeti eszközt, két sebészkeszt, néhány sebvarróút, néhány kapszot, egy injekciós tűt. Becsukta a tokot, visszaadta Winter doktornak.

Winter doktor azt mondta:

– Tudja, falusi doktor vagyok. Egyszer konyhakéssel kellett vakbelet operálnom. Azóta mindig magammal hordozom ezt a holmit.

Bentick százados így szólt:

– Ugye, van itt néhány lőfegyver?

Zsebéből elővett és kinyitott egy kis bőrbe kötött jegyzőkönyvet.

Winter doktor így szólt:

– Maguk nagyon alaposak.

– Igen, az itteni emberünk már jó ideje dolgozott.

Winter doktor azt kérdezte:

– Nyilván nem mondaná meg, ki ez az ember.

Bentick így felelt:

– A munkáját már elvégezte. Azt hiszem, semmi akadály, hogy megmondjam. Corell a neve.

Winter doktor megdöbbenve jegyezte meg:

– George Corell? De hisz ez lehetetlen! Sokat tett a városért. Hiszen éppen most tűzött ki díjakat a ma délelőtti lövészversenyre, a hegyekben. – De miközben ezt mondta, a szeme kezdte már megérteni, mi történt, szája lassan becsukódott, és így szólt: – Látom már, ezért rendezte a lövészversenyt. Igen, értem. De George Corell... ez hihetetlenül hangzik.

A bal oldali ajtó, kinyílt, Orden polgármester belépett, kisujjával jobb fülében turkálva. Ünnepestyűben volt, nyakában hivatalos lánc. Nagy, fehér, borzas bajsza volt, és két kisebb bajsza is, mindkét szeme fölött egy. Fehér haja frissen kefélve, a hajszálak még csak most küzdöttek a szabadságukért, hogy megint felfelé meredhessenek. Olyan sokáig volt polgármester, hogy azonosult a város polgármester-eszméjével. Még a felnőttek is, ha a „polgármester” szót valahol írva vagy nyomtatva látták, Orden polgármestert látták lelki szemük előtt. Ő meg a hivatala egy volt. A hivataltól kapta méltóságát, és ő adott a hivatalnak melegséget.

Mögötte Madame bukkant fel, aprón, ráncosan, mérgesen. Úgy érezte, ezt a férfit tetőtől talpig ő teremtette, ő nevelte fel, és bizonyos volt benne, hogy jobb munkát végezne, ha előlről kezdené. Életében csak egyszer vagy kétszer értette meg a férjét egészen, de amit ismert belőle, azt egész bonyolultságában és jól ismerte. Férjének mégoly kicsi kedvtelése vagy bánata, szórakozottsága vagy alantassága sem kerülte el figyelmét; de férjének semmiféle gondolata vagy álma vagy vágyakozása nem jutott el hozzá. És mégis, már néhányszor életében meglátta ő is a csillagokat.

Körüllépdelte a polgármestert, megfogta kezét, kihúzta férje ujját megkínzott füléből, és oldalához simította kezét, egészen úgy, mint ahogy egy kisbaba ujját húzná ki a szájából.

– Egy percig sem hiszem el, hogy annyira fáj, ahogy mondod – mondta Madame, és így szólt Winter doktorhoz: – Nem akarta, hogy lezorítsam a szemöldökét.

– Fáj – mondta Orden polgármester.

– Jó, jó, ha így akarsz megjelenni, én nem tehetek róla. – Kisi-mította már amúgy is sima nyakkendőjét. – Örülök, hogy itt van, doktor úr – mondta. – Mit gondol, hányan jönnek? – Aztán felnézett, meglátta Bentick századost. – Ó – mondta –, az ezredes úr!

Bentick százados így szólt:

– Nem, Madame, csak megteszem az előkészületeket az ezredes úr számára. Őrmester!

Az őrmester, aki párnákat fordított fel, és a képek mögé nézett, gyorsan Orden polgármesterhez lépett, keze végigsiklott zsebei fölött.

Bentick százados így szólt:

– Bocsásson meg, uram, ez a szabályzat.

Megint belenézett a kezében levő kis jegyzetkönyvbe.

– A kegyelmes úrnak, úgy tudom, vannak lőfegyverei. Két darab, ugye?

Orden polgármester így szólt:

– Lőfegyverek? Azt hiszem, puskákra gondol. Igen, van egy söretes puskám és egy vadászfegyverem. – És rosszállóan hozzátette: – Tudja, már csak ritkán vadászom. Mindig azt gondolom, hogy nekiindulok, aztán megkezdődik az évad, és mégse jutok ki. Már nem élvezem úgy, mint azelőtt.

Bentick százados nem tárgított.

– Hol vannak ezek a puskák, kegyelmes uram?

A polgármester az arcát dörzsölte, gondolkozni próbált.

– Hát azt hiszem... – Madame-hoz fordult: – Nem a hálószo-baszekrény aljában voltak, a sétatálcák mellett?

Madame azt mondta:

– Igen, és abban a szekrényben minden ruhádba belevette magát az olajszag. Máshová is rakhattad volna őket.

Bentick százados azt mondta:

– Őrmester! –, és az őrmester besietett a hálósobába.

– Kellemtlen kötelesség ez. Nem tehetek róla – mondta a százados.

Az őrmester visszajött, és magával hozott egy kétsövű sörétes puskát meg egy elég csinos, vállszíjas vadászfegyvert. A benyíló ajtó oldalának támasztotta őket.

Bentick százados így szólt:

– Készen vagyunk, köszönöm, kegyelmes uram. Köszönöm, Madame.

Winter doktor felé fordult, és könnyedén meghajolt.

– Köszönöm, doktor úr. Lanser ezredes úr rögtön itt lesz. Jó napot kívánok.

És kiment a kapun, az őrmester követte, egyik kezében a két puska, jobb vállán a géppisztoly.

Madame azt mondta:

– Egy percig azt hittem, hogy ő az ezredes. Elég jóképű fiatalember volt.

Winter doktor gúnyosan jegyezte meg:

– Nem, ő csak védelmezte az ezredest.

Madame elgondolkodott:

– Kíváncsi vagyok, hány tiszt jön majd? – Józsefre nézett, és látta, hogy szemérmetlenül hegyezi fülét. Megcsóválta fejét József felé, szemöldökét összeráncolta, József pedig visszatért apró teendőihez. Megint elkezdett mindent leporolni.

És Madame így szólt:

– Mit gondol, hányan jönnek még?

Winter doktor kíméletlenül előhúzott egy széket, és megint leült.

– Nem tudom – mondta.

– No, hát – Madame összeráncolta a szemöldökét, és ránézett Józsefre – már beszélünk róla. Teát adjunk nekik, vagy egy pohár bort? Ha meg akarjuk őket kínálni, nem tudom, hányan lesznek itt, és ha nem akarjuk, akkor meg mit tegyünk?

Winter doktor a fejét csóválta, és mosolygott.

– Nem tudom. Olyan régen volt, hogy meghódítottunk valakit, vagy hogy minket meghódított valaki. Nem tudom, mi illik ilyenkor.

Orden polgármester ujjá megint a viszkető fülében volt. Azt mondta:

– Hát én azt hiszem, nem kell. Nem hiszem, hogy ez tetszenék a népnek. Nem akarok velük bort inni. Nem is tudom, miért nem.

Madame ekkor a doktorhoz fordult:

– A régi időkben az emberek, azazhogy a vezérek, nem üdvözlötköztek egymást, és nem ittak együtt egy pohár bort?

Winter doktor bólintott.

– De igen, így volt. – Lassan csóválta fejét. – De lehet, hogy az más volt. A királyok és fejedelmek úgy játszottak háborút, mint ahogy az angolok vadászatot játszanak. Amikor a rókát leterítették, összegyűltek vadászreggelire. De Orden polgármesternek valószínűleg igaza van: a népnek nem tetszenék, ha bort inna a megszállókkal.

Madame így szólt:

– A nép odalent hallgatja a zenét. Annie mondta. Ha ők megtehetik, miért ne őrizzük meg mi a művelt szokásokat?

A polgármester egy percig élesen ránézett, a hangja megke-ményedett:

– Madame, engedelmeivel, nem adunk bort. A nép most megzavarodott. Olyan sokáig éltek békében, hogy még nem hisznek teljesen a háborúban. Majd megtanulják, és aztán egyáltalában nem lesznek már összezavarodva. Azért választottak meg engem, hogy ne zavarodjam meg. Ebből a városból ma reggel hat fiút megöltek. Azt hiszem, nem adunk vadászreggelit. A nép nem sportból harcol a háborúban.

Madame könnyedén meghajolt. Életében már sokszor megtörtént, hogy férje átalakult polgármesterré. Megtanulta, hogy ne keverje össze a polgármestert a férjével.

Orden polgármester az órájára nézett, és amikor József belépett és egy kis csésze feketekávét hozott, szórakozottan vette át.

– Köszönöm – mondta, és kortyolt belőle. Tisztán kell látnom – szólt mentegetőzve Winter doktorhoz. – Nekem... tudod-e, hány emberük van a megszállóknak?

– Nem sok – mondta a doktor. – Nem hiszem, hogy több volna százötvennél. De mindnek ilyen kis gépfegyvere van.

A polgármester megint ivott a kávéjából, és újra elkezdte:

– Mi van az ország többi részében?

A doktor vállat vont.

– Sehol sem volt ellenállás? – folytatta reménytelenül a polgármester.

A doktor megint vállat vont.

– Nem tudom. A vezetőket elvagták vagy elfoglalták. Nincsenek híreink.

– És a fiaink, a katonáink?

– Nem tudom – felelte a doktor.

József közbeszólt:

– Hallottam... azaz Annie hallotta...

– Mit, József?

– Hat embert megöltek, uram, gépfegyverekkel. Annie hallotta, hogy hármat megsebesítettek és elfogtak.

– De tizenketten voltak.

– Annie hallotta, hogy hárman megmenekültek.

A polgármester hirtelen megfordult.

– Ki menekült meg? – kérdezte.

– Nem tudom, uram. Azt már nem hallotta Annie.

Madame az ujjával vizsgálta meg egy asztalt, van-e rajta por. Így szólt:

– József, ha jönnek, maradjon a csengője közelében. Szükségünk lehet valami apróságra. És vegye fel a másik kabátját, József, azt a gombosat. – Egy percig elgondolkozott. – És József, ha kész lesz azzal, amit mondtam, menjen ki a szobából. Rossz

TETSZIK? MI IS NAGYON SZERETJÜK.

Szívből ajánljuk,
ha öröme és felszabadult percekre vágysz!

**Már rendelhető!
ÉLVEZD MIHAMARABB!**

**MOST
KEDVEZMÉNNYEL**

lehet a tiéd!

[Megnézem.](#)

NE HAGYD KI!

Rendeld meg most a kiadónál!

Még több jó könyv

megjelenését támogatom veled.

[Imádom a jó könyveket. Kérem máris!](#)

benyomást kelt, ha itt álldogál és hallgatózik. Ez falusi szokás, az bizony.

– Igenis, Madame – szólta József.

– Nem szolgálunk fel bort, József, de legyen kéznél néhány cigarettája abban a kis ezüstdobozban. És ne a cipőtálpán gyűjtsa meg a gyufát, ha tüzet ad az ezredesnek. Gyűjtsa meg a gyufadobozon.

– Igenis, Madame.

Orden polgármester kigombolta kabátját, kihúzta óráját, ránézett, visszatette, és újra begombolta kabátját, egy gombbal feljebb. Madame hozzálépett, újra kigombolta, azután rendesen begombolta. Winter doktor azt kérdezte:

– Hány óra?

– Öt perc múlva tizenegy.

– Pontos nép – szólta a doktor. – Idejében itt lesznek. Akarod, hogy elmenjek?

Orden polgármester meghökkenve nézett rá.

– Hogy menj? Nem, nem, maradj! – Halkan nevetett. – Kisé félek – mondta mentegetőzve. Nem, nem is félek, de ideges vagyok. – És gyámoltalanul hozzátette: – Minket sohasem hódítottak meg, már régóta... – Elhallgatott, figyelt. Távolból katonabanda hangja szólta, egy induló. Mindnyájan abba az irányba fordultak, figyeltek.

Madame így szólta:

– No, most jönnek. Remélem, nem túl sokan tolonganak itt majd. Nem nagyon tágas ez a szoba.

Winter doktor gúnyosan így szólta:

– Madame előnyben részesítené a versailles-i tükörtermet?

Madame ajkát harapdálta, körülnézett, gondolatban már elhelyezte a hódítókat.

– Nagyon szűk szoba – mondta.

A katonabanda zenéje megduzzadt, aztán elenyészett. Halk kopogás hallatszott az ajtón.